

Κοινός σχολιασμός των Greenpeace & WWF Ελλάς στο υπό διαβούλευση αναθεωρημένο ΕΣΕΚ, 2024

Γενικές παρατηρήσεις

Η αύξηση της φιλοδοξίας και η βελτίωση των πληροφοριών που παρέχονται σχετικά με τους στόχους και τις προγραμματιζόμενες πολιτικές και μέτρα του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ είναι υψίστης σημασίας αν θέλουμε το σχέδιο να ανταποκρίνεται στη ραγδαία επιδείνωση της κλιματικής κρίσης αλλά και στις ταχείες εξελίξεις κλιματικών και ενεργειακών πολιτικών. Το καλοκαίρι του 2024 ήταν το πιο θερμό καλοκαίρι που έχει καταγραφεί ποτέ στη χώρα μας, ο πρωτογενής τομέας κινδυνεύει με εξαφάνιση, πολλές περιοχές υποφέρουν ακόμα από έντονα φαινόμενα λειψυδρίας, φονικές κακοκαιρίες πλήττουν την κεντρική και ανατολική Ευρώπη και οι γειτονικές γεωπολιτικές αναταραχές συνεχίζουν αμείωτες.

Στο πλαίσιο αυτό παρατηρούμε με απογοήτευση ότι το υπό διαβούλευση ΕΣΕΚ σε πολλά σημεία παρουσιάζει αρκετές ελλείψεις και δεν είναι αρκετά φιλόδοξο με βάση τις απαιτήσεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 αλλά κυρίως για τις ανάγκες των πολιτών μιας χώρας που πλήττεται ποικιλοτρόπως από την κλιματική κρίση. Προτού προχωρήσουμε στον αναλυτικό σχολιασμό μας, παραθέτουμε ορισμένα σύντομα και χαρακτηριστικά παραδείγματα των ελλείψεων και της προχειρότητας του κειμένου:

- Η έλλειψη ηλεκτρικού χώρου έχει αναδειχθεί πολλάκις τα τελευταία χρόνια ως βασικός κίνδυνος για την ανθεκτικότητα και την ασφάλεια του δικτύου διανομής. Τα μέτρα που προτείνονται στοχεύουν θετικά στην αύξηση του ηλεκτρικού χώρου, χωρίς όμως ποσοτικές προβλέψεις και ικανοποιητική ανάλυση για το κατά πόσο η προγραμματιζόμενη βελτίωση και επέκταση των δικτύων μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας συνάδουν με την πρόβλεψη των στόχων για τη διείσδυση των ΑΠΕ. Οι επιπτώσεις στο δίκτυο από την εξάπλωση της ηλεκτροκίνησης παραμένουν ασαφείς ενώ δεν δικαιολογούνται πουθενά οι αυξήσεις στις απώλειες δικτύου (παρόλο που προβλέπεται να ξεπερνούν την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας από τον αγροτικό τομέα το 2050), ούτε περιγράφονται ουσιαστικά μέτρα για την αντιμετώπισή τους.
- Αποσιωπούνται οι εκπομπές μεθανίου από τον τομέα της ενέργειας ενάντια στις απαιτήσεις του πρόσφατου Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1757 σχετικά με τη μείωση των εκπομπών μεθανίου στον τομέα της ενέργειας καθώς και οι εκπομπές από την παραγωγή ενέργειας από την καύση αποβλήτων, παρόλο που ένα από τα βασικά μέτρα

του νέου Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων είναι η δημιουργία “τουλάχιστον 3-4 μονάδων”.

- Η ενότητα “Μέτρα και πολιτικές για τις αστικές βιοκλιματικές αναπλάσεις και τις έξυπνες πόλεις” αντιγράφεται αυτούσια από το ΕΣΕΚ 2019 και, όπως τότε, περιέχει γενικότητες και αοριστολογίες οι οποίες δεν συγκεκριμενοποιούνται σε κανένα επίπεδο. Απουσιάζει οποιαδήποτε περιγραφή του “μοντέλου έξυπνης και αειφόρου πόλης” που αναφέρεται ενώ σε ένα σημείο η έξυπνη πόλη ταυτίζεται με την τοποθέτηση έξυπνων μετρητών κάτι που είναι τουλάχιστον παράδοξο καθώς φαίνεται να αγνοεί ότι η χώρα μας βρίσκεται στις χώρες με το χαμηλότερο βαθμό διείσδυσης της τεχνολογίας (με μόλις 5,6% διείσδυση όταν ο ευρωπαϊκός στόχος είναι τουλάχιστον 80%).
- Παρόλο που η Ελλάδα ήταν πρώτη σε ποσοστό θνησιμότητας από υψηλές θερμοκρασίες πανευρωπαϊκά το 2023, για το κρίσιμο θέμα της αύξησης της νοσηρότητας και θνησιμότητας ευάλωτων πληθυσμών (όπως οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά) απουσιάζει οποιαδήποτε συγκεκριμενοποίηση σχετικών πολιτικών και μέτρων. Επιπλέον δεν υπάρχει καμία καταγραφή της προόδου των τελευταίων ετών και εν τέλει δεν ικανοποιούνται οι απαιτήσεις ελάχιστου περιεχομένου του ΕΣΕΚ που ορίζονται στην ευρωπαϊκή νομοθεσία.
- Περιλαμβάνεται ένα παραπλανητικά εκτεταμένο κείμενο για τις κρίσιμες πρώτες ύλες, μια θεματική που δεν εμπίπτει στην θεματολογία του ΕΣΕΚ βάσει του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999. Επιπλέον, παραπποιούνται κρίσιμες πληροφορίες όπως ότι ο δείκτης αναφοράς για την ενωσιακή δυνατότητα ανακύκλωσης πρώτων υλών στρατηγικής σημασίας είναι 25% και όχι 15% καθώς και ότι οι υδάτινοι πόροι της Ελλάδας (που δεν έχει κοιτάσματα λιθίου) θα είναι διαθέσιμοι χωρίς πρόβλημα για τις αυξημένες ανάγκες της εξορυκτικής βιομηχανίας.

Χαμηλή φιλοδοξία σε σχέση με τα κλιματικά δεδομένα

Το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ εξακολουθεί να **αποτυγχάνει να καταστεί ο οδηγός για τη συγκράτηση της ανόδου της θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5°C** (ή ακόμα και τους 2°C) σε εθνικό επίπεδο, καθώς παρουσιάζει στόχους μείωσης εκπομπών για το 2030, 2040 και 2050 αρκετά χαμηλότερους από τις επιταγές της κλιματικής επιστήμης. Με τις εθνικές εκπομπές να αυξάνονται συγκριτικά με το προσχέδιο του 2023, η επίτευξη του δεσμευτικού στόχου μείωσης εκπομπών του ΕΣΕΚ για το 2030 επαφίεται ουσιαστικά στο ύψος των απορροφήσεων που θα προκύψουν από την καλή διαχείριση του τομέα LULUCF. Αν λάβουμε υπόψη όμως το γεγονός ότι η κακή διαχείριση των δραστηριοτήτων του τομέα δύναται ακόμα και να προκαλέσει εκπομπές καθώς και ότι μόνο τα τελευταία 8 χρόνια έχει χαθεί περίπου το 40% των δασών της Αττικής από πυρκαγιές, διατηρούμε επιφυλάξεις αν ακόμα και ο δεσμευτικός ελάχιστος στόχος μείωσης εκπομπών κατά 55% θα επιτευχθεί πραγματικά από τη χώρα μας το 2030. Το

παραπάνω ισχύει και για τους στόχους των επόμενων δύο δεκαετιών (2040 και 2050), ενώ ιδιαίτερα ανησυχητικό βρίσκουμε ότι το ΕΣΕΚ δεν επιτυγχάνει ποτέ τον στόχο μηδενισμού των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου το αργότερο έως το 2050 όπως προβλέπουν ο Ευρωπαϊκός και ο Εθνικός Κλιματικός Νόμος.

Για τον περιορισμό της αύξησης θερμοκρασίας στον 1,5°C η φιλοδοξία στους στόχους του ΕΣΕΚ οφείλει να αυξηθεί. Στο πλαίσιο αυτό οι δυο οργανώσεις προτείνουμε στο τελικό κείμενο οι στόχοι μείωσης των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με το 1990 να είναι:

- τουλάχιστον 65-72% για το 2030
- τουλάχιστον 90% για το 2040
- 100% για το 2050 (το αργότερο)

Ανεπαρκής διαδικασία αναθεώρησης και δημόσιας συμμετοχής

Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η διαδικασία που ακολούθησε το ΥΠΕΝ τους τελευταίους περίπου 15 μήνες εκπλήρωσε τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που ζητούσε την έγκαιρη και αποτελεσματική δημόσια συμμετοχή στην κατάρτιση του ΕΣΕΚ καθώς και τη διάθεση εύλογου χρονικού διαστήματος και όταν όλες οι επιλογές παραμένουν ανοιχτές. Με ανύπαρκτη δημόσια συμμετοχή και έλλειψη ενημέρωσης προς το ευρύ κοινό, η χώρα μας έχασε αδικαιολόγητα τόσο την προθεσμία της 30ης Ιουνίου 2023 για την κατάθεση του προσχεδίου όσο και αυτής της 30ης Ιουνίου 2024 για την κατάθεση του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ακόμα, είναι πολλές οι ενότητες του κειμένου που δεν συνοδεύονται από πλήρη “αναλυτική βάση” και απουσιάζει οποιοδήποτε υποστηρικτικό έγγραφο ή μελέτη όπως οφείλει κάθε κράτος μέλος να επισυνάπτει κατά την υποβολή του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ. Στο παρόν ΕΣΕΚ δεν αξιολογούνται οι αλλαγές από την έκδοση του σχεδίου που κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2023 με αποτέλεσμα να μην γίνεται σαφές στον αναγνώστη σε ποιους τομείς το σχέδιο είναι περισσότερα ή λιγότερα φιλόδοξο και για ποιο λόγο. Αντίστοιχα, δεν γίνεται σαφές και με ποιο τρόπο το υπό διαβούλευση ΕΣΕΚ έχει συνεκτιμήσει την ισχύουσα Μακροχρόνια Στρατηγική για το 2050 αλλά και με ποιο τρόπο έλαβε υπόψη τα σχόλια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [SWD(2023) 929 final] στο προσχέδιο του 2023. Παρατηρούμε ότι απουσιάζει οποιαδήποτε αξιολόγηση της μέχρι σήμερα λειτουργίας του συστήματος διακυβέρνησης. Είναι πολλά τα παραδείγματα που γνωρίζουμε ότι θεσμοί ή εργαλεία που προβλέπονται από την νομοθεσία δεν λειτουργούν, ή λειτουργούν χωρίς επαρκή δημοσιότητα ή διαφάνεια, βλ. Εθνικό Παρατηρητήριο για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (άρθ. 25 ν. 4936/2022), η ετήσια έκθεση προόδου για τον μετριασμό και την προσαρμογή (άρθ. 27 ν. 4936/2022) δεν φαίνεται να είναι διαθέσιμη, ο πολυεπίπεδος διάλογος του άρθ. 11 Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 δεν λαμβάνει χώρα κ.ο.κ.

Ένα σχέδιο 516(!) σελίδων με τη σημαντικότητα και την πολυπλοκότητα του ΕΣΕΚ θα πρέπει να λαμβάνει τη δέουσα προτεραιότητα που του αρμόζει και να διατίθεται προς δημόσια διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους φορείς αλλά και την κοινωνία των πολιτών για τουλάχιστον δύο μήνες. Αντί αυτού, για ακόμα μία φορά η έννοια της διαβούλευσης ευτελίζεται και οι πολίτες καλούνται πρακτικά την τελευταία στιγμή και χωρίς ουσιαστική ενημέρωση να συμβάλουν στην διαμόρφωση της πολιτικής που θα καθορίσει το μέλλον τους. Η έλλειψη ευκαιριών ουσιαστικής συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία διαμόρφωσης των κλιματικών πολιτικών ενισχύει τα στρεβλά αφηγήματα περί “βίαιης απολιγνιτοποίησης/ανάπτυξης των ΑΠΕ/πράσινης μετάβασης κ.α.” και εμποδίζει την ομαλή μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών. Για να συνεχίσει η υποστήριξη που δείχνει η ελληνική κοινωνία εδώ και χρόνια στη φιλόδοξη δράση για το κλίμα, απαιτείται πολιτική σοβαρότητα και υπευθυνότητα κατά το σχεδιασμό των κλιματικών πολιτικών προκειμένου να διασφαλίζεται ότι κανείς δεν θα μείνει πίσω και ότι οι πολίτες λαμβάνονται ουσιαστικά υπόψη στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμματισμένων πολιτικών και μέτρων. Βάσει των παραπάνω, ζητάμε το τελικό αναθεωρημένο ΕΣΕΚ να παρέχει **αιτιολογημένη απόρριψη/αποδοχή σχολίων τόσο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και αυτών της δημόσιας διαβούλευσης.**

Ειδικές προτάσεις και σχολιασμός

A. Επίτευξη 100% ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή το 2035

Το τελικό κείμενο του ΕΣΕΚ που θα κατατεθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να έχει σαν κεντρικό στόχο την **επίτευξη ενός ηλεκτροπαραγωγικού συστήματος που βασίζεται 100% στις ΑΠΕ (με έμφαση στην ηλιακή και αιολική ενέργεια) το αργότερο μέχρι το 2035.** Για να επιτευχθεί αυτό είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω:

1. Άμεση ολοκλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού

Όπως έχουμε αναφέρει πολλές φορές, οι ΑΠΕ οφείλουν να είναι πρότυπα μοντέλα περιβαλλοντικής αριστείας και η επέκταση της εγκατεστημένης ισχύος καθαρής ενέργειας, κυρίως ηλιακής και αιολικής, είναι επιβεβλημένη για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η ανάπτυξή τους όμως (ή “αιχμή του δόρατος” όπως αναφέρεται στο ΕΣΕΚ) διακινδυνεύεται από την άναρχη και δίχως κοινωνική συμμετοχή χωροθέτηση των έργων. Ως αποτέλεσμα, καταγράφονται περιπτώσεις σε όλη τη χώρα όπου εγκαταστάσεις ΑΠΕ καταλήγουν να υποβαθμίζουν τη φύση και να προκαλούν αντιδράσεις από τις τοπικές κοινωνίες που δεν λαμβάνουν κανένα οικονομικό ή άλλο όφελος.

Είναι απαραίτητο να υπάρξει **άμεση ολοκλήρωση του Ειδικού Χωροταξικού για τις ΑΠΕ** που προβλέπεται και που δεν έχει υλοποιηθεί ακόμα παρά τις σχετικές οδηγίες και προθεσμίες της ΕΕ. Ο ορθός χωροταξικός σχεδιασμός για ενέργεια, τουρισμό, αλιεία, θάλασσα κ.λπ. αποτελεί ορόσημο κομβικής σημασίας αν θέλουμε πραγματικά να πετύχουμε μια κλιματική μετάβαση που θα προστατεύει τη φύση και θα έχει συμμετοχο την κοινωνία παράγοντας ουσιαστικά οφέλη για αυτή.

2. Ενίσχυση της αποθήκευσης από μπαταρίες

Το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ φαίνεται ιδιαίτερα συντηρητικό στο ρόλο των μπαταριών και προτεραιοποιεί ανησυχητικά τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα για την ανάπτυξη της αποθήκευσης στη χώρα. Με πάνω από 90% μείωση του κόστους παγκοσμίως τα τελευταία 30 χρόνια και προβλέψεις για περαιτέρω μείωση μέχρι το 2030, η σημαντική αύξηση της ισχύος των μπαταριών είναι το κλειδί για την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και για την μείωση των περιεκτώπων από ΑΠΕ, που ξεπέρασαν τις 500 GWh από την αρχή της χρονιάς.

Στον αντίποδα, το ΕΣΕΚ προβάλλει ως αναγκαία έργα νέων υδροηλεκτρικών σταθμών ισχύος 1,7 GW έως το 2030 και υπερδιπλασιασμό σε περίπου 5,5 GW έως το 2050. Πέρα από ότι παρουσιάζονται αντιφατικές εκτιμήσεις (σε ένα σημείο του κειμένου γίνεται λόγος για αντλησιοταμιευτικά ισχύος 4,5 GW το 2050), τέτοια έργα υπόκεινται σε γεωγραφικούς, υδρολογικούς, τεχνολογικούς και περιβαλλοντικούς περιορισμούς. Επιπλέον, στις εκτιμήσεις για την επίδραση της κλιματικής κρίσης στην υδροηλεκτρική ενέργεια το κείμενο αναφέρει ξεκάθαρα σε ένα σημείο ότι μετά το 2030 ο ανασχεδιασμός του ηλεκτρικού συστήματος είναι πιθανός ενώ παρακάτω υποτιμά την επίδραση που μπορεί να έχει στο συνολικό μίγμα ηλεκτρικής ενέργειας μια τέτοια επίδραση. Όμως, πέρα από τη ‘μικρή’ αλλαγή στο μίγμα ηλεκτρικής ενέργειας τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα έχουν καταστροφικές για το περιβάλλον επιπτώσεις για τις οποίες δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη αποκατάστασης. Επιπλέον, σύμφωνα με την IPCC, η αύξηση της θερμοκρασίας στη Μεσόγειο απειλεί τη διαθεσιμότητα νερού, μειώνοντας τις χαμηλές ροές του ποταμού και την ετήσια απορροή κατά 5–70%, κάτι που θα επηρεάσει άμεσα την υδροηλεκτρική παραγωγή και θα εντείνει τον ανταγωνισμό με άλλες χρήσεις όπως άρδευση, ύδρευση κλπ. Με βάση τα παραπάνω, ο σχεδιασμός για επιπλέον μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα δεν τεκμηριώνεται επαρκώς πουθενά στο ΕΣΕΚ.

Οι δύο οργανώσεις θεωρούμε εξαιρετικά κρίσιμο σημείο την προβολή του ‘φαραωνικού’ φράγματος Συκιάς ως δήθεν απαραίτητο για την πράσινη μετάβαση. Το συγκεκριμένο έργο αποτελεί κομβικό κομμάτι του απαρχαιωμένου και αμφίβολης νομιμότητας έργου της εκτροπής του Αχελώου. Θεωρούμε απαραίτητο εν έτει 2024, να υποστηρίξει ακόμα και έμμεσα το ΕΣΕΚ ένα τόσο ζημιογόνο για το ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον έργο. **Η φιλοδοξία του ΕΣΕΚ**

στην αποθήκευση ενέργειας οφείλει να είναι υψηλότερη και η έμφαση που δίνεται στη χρήση του ορυκτού αερίου και τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα για διασφάλιση της επάρκειας του συστήματος θα πρέπει να ανακατευθυνθεί στην περαιτέρω ανάπτυξη της αποθήκευσης από μπαταρίες.

3. Ανακαίνιση κτιρίων και ενεργειακή απόδοση

Με βάση το ΕΣΕΚ, για τα επόμενα 6 χρόνια θα αναβαθμίζονται 68.000 κτίρια ετησίως ενώ μέχρι το 2050 προβλέπεται ότι θα έχουν αναβαθμιστεί συνολικά 1,8 εκ. Οι απολογισμοί των προγραμμάτων «Εξοικονομώ» των τελευταίων 5 ετών, συνολικού προϋπολογισμού 2,1 δισ. ευρώ, δείχνουν ότι αναβαθμίστηκαν ενεργειακά 146.000 κατοικίες ήτοι οι μισές ανά έτος από το στόχο των 60.000 κατοικιών ανά έτος που είχε προβλεφθεί στο ΕΣΕΚ 2019.

Σύμφωνα με πρόσφατη οδηγία της ΕΕ, όλα τα νέα κτίρια πρέπει να επιτύχουν μηδενικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έως το 2028, με καταληκτική ημερομηνία το 2026 για τα δημόσια κτίρια. Τα κτίρια κατοικιών θα πρέπει να φτάσουν τουλάχιστον στην κατηγορία ενεργειακής απόδοσης E έως το 2030 και στην κατηγορία Δ έως το 2033, ενώ τα μη οικιστικά και τα δημόσια κτίρια θα πρέπει να πληρούν παρόμοια πρότυπα έως το 2027 και το 2030, αντίστοιχα. Η έναρξη του συστήματος εμπορίας εκπομπών για τα κτίρια και τις μεταφορές (ETS2) το 2027 καθιστά αναγκαία περισσότερα μέτρα για την ενεργειακή αναβάθμιση και τον εξηλεκτρισμό των κτιρίων για την προστασία της κοινωνίας από την αύξηση του κόστους των ορυκτών καυσίμων. Παρά ταύτα, το ΕΣΕΚ εξακολουθεί να σχεδιάζει τη χρήση φυσικού αερίου για τη θέρμανση των κτιρίων το 2050.

Βάσει των παραπάνω, διατηρούμε σοβαρές επιφυλάξεις για τη δυνατότητα επίτευξης του στόχου χωρίς σημαντικές αλλαγές στα προγραμματιζόμενα μέτρα και πολιτικές του ΕΣΕΚ. Ο σημερινός ρυθμός ανακαίνισης των κτιρίων δεν επαρκεί για την επίτευξη του στόχου για κτίρια μηδενικών εκπομπών έως το 2050. Θεωρούμε λοιπόν απαραίτητη την **υιοθέτηση πιο φιλόδοξου ρυθμού ριζικής ανακαίνισης άνω του 3,5% ετησίως του συνολικού κτιριακού αποθέματος**, που μεταφράζεται σε πάνω από 160.000 κατοικίες ετησίως από ένα υφιστάμενο απόθεμα 4,6 εκατομμυρίων. Το παραπάνω είναι απαραίτητο προκειμένου να επιτευχθεί ο πιο φιλόδοξος στόχος της πλήρους απαλλαγής των κτιρίων από τις ανθρακούχες εκπομπές έως το 2045.

Το ΕΣΕΚ προβλέπει επίσης σημαντική αύξηση του εξηλεκτρισμού των κτιρίων μέσω αντλιών θερμότητας, ιδίως με την απαγόρευση των νέων καυστήρων πετρελαίου από το 2025 και την απαγόρευση των κινήτρων για νέους λέβητες φυσικού αερίου μετά το 2025, σύμφωνα με την οδηγία (ΕΕ) 2024/1275. Ωστόσο προβληματισμοί δημιουργούνται αναφορικά με την “λελογισμένη” ανάπτυξη του δικτύου φυσικού αερίου. Εύλογα προκύπτει το ερώτημα αν το

ΕΣΕΚ έχει αξιολογήσει θετικά το Σχέδιο Ανάπτυξης του ΔΕΣΦΑ 2024-2033, το οποίο περιλαμβάνει 72 έργα συνολικού προϋπολογισμού 1,37 δισ. ευρώ, με CapEx 1,34 δισ. ευρώ για τα τρία πρώτα έτη, ως προς την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα τους, ιδίως δεδομένου ότι οι υποδομές αυτές δεν είναι πλέον επιλέξιμες για χρηματοδότηση από την ΕΕ. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένο κόστος για τους τελικούς καταναλωτές, επηρεάζοντας την ικανότητά τους να στραφούν σε αντλίες θερμότητας.

Παρότι στο σχέδιο αναγνωρίζεται προβλεπόμενη μείωση των βαθμομερών θέρμανσης κατά -13% και η αύξηση των βαθμομερών ψύξης κατά +37% έως το 2040, υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ της επέκτασης των υποδομών διανομής φυσικού αερίου (*“η προβλεπόμενη κατανάλωση ενέργειας από φυσικό αέριο στον οικιακό τομέα θα ανέρχεται σε 2 TWh το 2040”*, Πίνακα -ΕΣ 15, σελ.52) και του στόχου για τη σταδιακή κατάργηση των λεβήτων ορυκτών καυσίμων έως το 2040 (2.5.2 Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης στον κτιριακό τομέα, σελ. 152). Η πρόβλεψη για το 2050 για τη χρήση φυσικού αερίου στον οικιακό τομέα (1,2TWh το 2050, Πίνακας -ΕΣ 15, σελ.52) φαίνεται επίσης να μην συνάδει με τον στόχο για μηδενικό αποτύπωμα άνθρακα (*“σε κάθε περίπτωση ο εκμηδενισμός του ανθρακικού αποτυπώματος του κτιριακού αποθέματος έως το έτος 2050 αποτελεί έναν από τους βασικότερους ενεργειακούς και κλιματικούς στόχους”*, Ενότητα 2.5.2, Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης στον κτιριακό τομέα, σελ. 151).

Το τελικό σχέδιο αποσκοπεί στον περιορισμό της τελικής κατανάλωσης ενέργειας σε 15,2 Mtoe έως το 2030, δηλαδή σε μείωση 8% από τον στόχο του ΕΣΕΚ το 2019 και μόλις σε 1% αύξηση από το προσχέδιο του ΕΣΕΚ τον Οκτώβριο 2023. Ωστόσο, ο στόχος αυτός παρότι ελάχιστα αυξημένος δεν ευθυγραμμίζεται με τον στόχο της ΕΕ για μείωση της τελικής κατανάλωσης ενέργειας κατά 11,7% έως το 2030. **Ο στόχος οφείλει να αναθεωρηθεί και να εκτιμηθούν τα οικονομικά και περιβαλλοντικά συν-οφέλη που θα προκύψουν από την εκπλήρωσή του.**

Το τελικό σχέδιο του ΕΣΕΚ παρουσιάζει μειωμένη φιλοδοξία σε σύγκριση με τη Μακροπρόθεσμη Στρατηγική έως το 2050 (ΜΣ50) και την Εθνική Στρατηγική Ανακαίνισης Κτιρίων (ΦΕΚ Β' 974/2021). Για παράδειγμα, οι τελικές προβλέψεις κατανάλωσης ενέργειας για το 2030 διαφέρουν σημαντικά μεταξύ του σχεδίου ΕΣΕΚ και του σεναρίου ΜΣ50, ιδίως όσον αφορά τις συνεισφορές της ηλεκτρικής ενέργειας, των καυσίμων πετρελαίου και της βιοενέργειας. Το ΕΣΕΚ παρουσιάζει σημαντική αύξηση της χρήσης βιοενέργειας σε σύγκριση με το σενάριο ΜΣ50. Ωστόσο, υπάρχει έλλειψη αξιολόγησης όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της χρήσης βιοενέργειας στον οικιακό τομέα, παρά την αναγνώριση των κινδύνων για την ποιότητα του αέρα των πόλεων.

Ο τελικός στόχος για το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική κατανάλωση ενέργειας στον κτιριακό τομέα ανέρχεται σε 67,4%, υπερβαίνοντας τον στόχο της ΕΕ για 49%

που έχει τεθεί από την αναθεωρημένη οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (RED III) για το 2030.

Λαμβάνοντας όλα τα παραπάνω υπόψη, **οι στόχοι για την ενεργειακή απόδοση και την εξοικονόμηση στον κτιριακό τομέα θα πρέπει να αναβαθμιστούν** λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο το κόστος αλλά το συνδυασμό μέτρων όπως ΑΠΕ στα κτίρια, εξηλεκτρισμό της θέρμανσης και ριζικές ανακαινίσεις. Σε αυτή την κατεύθυνση, οι σχεδιαζόμενες επενδύσεις στην προμήθεια της ενέργειας (όπως για παράδειγμα λέβητες αερίου και επέκταση δικτύων διανομής αερίου για θέρμανση στις κατοικίες) θα πρέπει να αξιολογηθούν έναντι αντίστοιχων παρεμβάσεων εξοικονόμησης όπως ορίζει η αρχή της “Εξοικονόμησης πρώτα”.

4. Μεταφορές: Ηλεκτροκίνηση και δημόσιες υποδομές

Το υπό διαβούλευση ΕΣΕΚ διακρίνεται από μειωμένη φιλοδοξία στον τομέα των μεταφορών. Ο στόχος μείωσης εκπομπών στο υπό διαβούλευση κείμενο είναι μικρότερος συγκριτικά με το στόχο του κατατεθειμένου στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσχεδίου του 2023. Οι μεταφορές αποτελούν έναν από τους πιο ρυπογόνους τομείς της ελληνικής οικονομίας και κρίνεται απαραίτητο ο στόχος αυτός να αναθεωρηθεί και να υποστηριχθεί με προτάσεις και μέτρα που θα χρηματοδοτηθούν από το Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα.

Το ΕΣΕΚ διακρίνεται από σχετική φιλοδοξία στην ηλεκτροκίνηση και μια εν δυνάμει ραγδαία διάδοσή της. Η φιλοδοξία αυτή όμως είναι απαραίτητο να συνοδευτεί από τις αναγκαίες υποδομές φόρτισης. Το κείμενο διαπιστώνει την "χωροθέτηση περίπου 9.000 σημείων δημόσιας φόρτισης πανελλαδικά", που όμως δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στη σχετική βάση δεδομένων electrokinisi.yme.gov.gr όπου καταγράφονταν περίπου 6.500. Λαμβάνοντας υπόψη ότι μέχρι το 2030 το ΕΣΕΚ εκτιμά τις ανάγκες σε 40.000-100.000 σημεία φόρτισης, δεν φαίνεται να καλύπτεται το όριο του "ενός (1) κατ' ελάχιστον σημείου επαναφόρτισης Η/Ο ανά χιλίους (1.000) κατοίκους" (άρθ. 17 παρ. 1 ν. 4710/2020, όπως έχει τροποποιηθεί, και λαμβάνοντας υπόψη τις συνεχείς παρατάσεις της καταληκτικής ημερομηνίας). Ακόμα χειρότερα, η κατανομή των σημείων φόρτισης διακρίνεται από έντονες περιφερειακές ανισότητες: σήμερα, η Μύκονος έχει 13, σχεδόν όσα η (πολύ μεγαλύτερη) Λέσβος (15), η Αμοργός 1, η Ικαρία κανένα και ο ν. Έβρου (εκτός Αλεξανδρούπολης) 4. Είναι εξαιρετικά δύσκολο να μη συμπεράνουμε ότι η πρόσβαση σε δημόσιο σημείο φόρτισης είναι ένα προνόμιο, το οποίο εξαρτάται από τον τόπο κατοικίας.

Πέραν της ηλεκτροκίνησης όμως, επιπλέον προσπάθειες είναι απαραίτητες για τη διεύρυνση, την αναβάθμιση και την ανάπτυξη των υποδομών δημόσιων μεταφορών, το βιώσιμο αστικό σχεδιασμό και την ενσωμάτωση βιώσιμων σχεδίων κινητικότητας στο αστικό και μη αστικό περιβάλλον. Οι στόχοι και προσπάθειες για την αναβάθμιση της υποδομής των οχημάτων θα

πρέπει να συνδυαστούν με έναν εθνικό ολιστικό σχεδιασμό κινητικότητας για να υποστηρίξει τους πολίτες στη μεταμόρφωση των πόλεων μας σε πιο βιώσιμα μοντέλα μεταφορών μηδενικού άνθρακα. Στο πλαίσιο αυτό και σε ευθυγράμμιση με το ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης περιβαλλοντικά φιλικών και ανθεκτικών πόλεων προτείνουμε την αναβάθμιση και τη διεύρυνση των δημόσιων μεταφορών (βελτίωση του μετρό και των δρομολογίων λεωφορείων και του σιδηροδρόμου), προτεραιότητα στη διάθεση πρόσθετων δημόσιων πόρων για τη βελτίωση των υπαρχόντων δικτύων, απαγόρευση νέων οχημάτων με ορυκτά καύσιμα μέχρι το 2028 και εισαγωγή κινήτρων για τη μείωση της εξάρτησης από τα αυτοκίνητα, όπως μοντέλα κοινής χρήσης και υποδομές ποδηλάτου. Θα πρέπει επίσης να καθοριστούν συγκεκριμένοι στόχοι για την επέκταση των πεζοδρομίων, της ποδηλασίας και άλλων μορφών ενεργής κινητικότητας, με στόχο τη δημιουργία φιλικών προς τους πεζούς αστικών περιοχών και ολοκληρωμένων δικτύων ποδηλασίας.

Ο στόχος που θέτει το ΕΣΕΚ για ΑΠΕ στις μεταφορές είναι σαφώς πιο συντηρητικός (υποδιπλάσιος) συγκριτικά με το προσχέδιο που είχε κατατεθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Δεκέμβριο του 2023 ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι στόχος της ΕΕ για το 2030 (29%) δεν εκπληρώνεται. Δεν φαίνεται να έχουν ληφθεί υπόψη οι ιδιαίτερες μεταφορικές ανάγκες σημαντικών τομέων της ελληνικής οικονομίας, όπως ο τουρισμός και η γεωργία/κτηνοτροφία, ενώ σημαντικό θεωρούμε ότι παρόλη τη σημασία των θαλάσσιων μεταφορών για την Ελλάδα και των ιδιαίτερων αναγκών προσαρμογής τους, το ΕΣΕΚ φαίνεται να κατοχυρώνει το status quo τουλάχιστον μέχρι το 2045. Δεν προβλέπονται στόχοι για το 2040 και το 2050 αναφορικά με την ηλεκτροδότηση υφιστάμενων σιδηροδρομικών γραμμών ενώ ο στόχος κατασκευής νέων ηλεκτροδοτούμενων σιδηροδρομικών γραμμών περιορίζεται στην προσθήκη 244 χλμ έως το έτος 2030 χωρίς να προσδιορίζονται άλλοι ποσοτικοί στόχοι για το 2035, 2040 και 2050. Το τελικό κείμενο του ΕΣΕΚ προβλέπει μια ετήσια αύξηση στη ηλεκτροδότηση υφιστάμενων σιδηροδρομικών γραμμών της τάξης του 2,5% χωρίς όμως επαρκή επεξήγηση πως προκύπτει ο συγκεκριμένος στόχος. Επιπλέον, δεν γίνεται καμία αναφορά σε στόχους νέων σιδηροδρομικών διασυνοριακών διασυνδέσεων.

Οι στόχοι του ΕΣΕΚ αναφορικά με τα προηγμένα βιοκαύσιμα και τα ανανεώσιμα καύσιμα μη βιολογικής προέλευσης (RFNBOs) είναι σαφώς αυξημένοι (τριπλάσιοι για το 2030) συγκριτικά με το ΕΣΕΚ που κατατέθηκε στην ΕΕ το Δεκέμβριο 2023. Όμως, η έμφαση που δίνεται στην αύξηση των στόχων για τα προηγμένα βιοκαύσιμα έναντι των RFNBOs για τις μεταφορές, ιδίως στις αερομεταφορές (έμφαση στη συνθετική κηροζίνη) και τη ναυτιλία (έμφαση στο πράσινο υδρογόνο και και τη συνθετική αμμωνία), δεν είναι απαραίτητα η βέλτιστη προσέγγιση για τη μακροπρόθεσμη απαλλαγή των τομέων αυτών από τον άνθρακα. Ενώ τα προηγμένα βιοκαύσιμα είναι πιο ανεπτυγμένα και άμεσα εφαρμόσιμα με μικρότερο κόστος, η παραγωγή τους παρουσιάζει προκλήσεις βιωσιμότητας, όπως ο ανταγωνισμός στη χρήση γης, η

διαθεσιμότητα των πρώτων υλών και οι πιθανές έμμεσες εκπομπές. Τα RFNBOs, ιδίως το πράσινο υδρογόνο και τα e-fuels, προσφέρουν μια καθαρότερη, κλιμακούμενη και δυνητικά κλιματικά ουδέτερη λύση, ιδίως σε δύσκολους τομείς για απανθρακοποίηση τομείς όπως οι αερομεταφορές και η ναυτιλία.

Το βασικό ζήτημα του ΕΣΕΚ με τα μέτρα και τις πολιτικές για τον τομέα των μεταφορών είναι η αναξιοπιστία τους (ειδικά για τα σιδηροδρομικά ταξίδια). Επιπλέον, όπως και με τη χρήση ορυκτών καυσίμων στα κτίρια, με την έναρξη του ETS2 το κόστος για τις μετακινήσεις με οχήματα που χρησιμοποιούν ορυκτά καύσιμα θα γίνει πραγματικά αβάσταχτο για τους πολίτες. Προκειμένου να επιλέγουν περισσότεροι άνθρωποι λύσεις βιώσιμης (αστικής) κινητικότητας, το κράτος οφείλει να υλοποιήσει άμεσα σχετικές υποδομές και να παρέχει επιλογές που είναι οικονομικές και αξιόπιστες. Οι φιλικές προς το κλίμα επιλογές για μεταφορά και μετακίνηση πρέπει επίσης να είναι αξιόπιστες και προσβάσιμες σε όλους τους πολίτες.

5. Ενδυνάμωση της αυτοπαραγωγής και των ενεργειακών κοινοτήτων

Οι εκτιμήσεις του ΕΣΕΚ για τον διαθέσιμο ηλεκτρικό χώρο των χερσαίων φωτοβολταϊκών και αιολικών για το έτος 2030 αφήνουν ελάχιστο ηλεκτρικό χώρο (γύρω στα 1,6 GW) για την αυτοκατανάλωση και τις υπόλοιπες ΑΠΕ, συμπεριλαμβανομένων των μικρών υδροηλεκτρικών, της γεωθερμίας και θερμικών μονάδων με ανανεώσιμα υγρά ή αέρια καύσιμα. Δεν περιγράφονται περαιτέρω τα μέτρα για την εξασφάλιση ενός ευνοϊκού πλαισίου για την προώθηση της αυτοκατανάλωσης και των ενεργειακών κοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένων συγκεκριμένων ποσοτικών στόχων όπως περιγράφει άλλωστε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις συστάσεις της προς την Ελλάδα (Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 18.12.2023).

Η αυτοπαραγωγή αποτελεί βασικό εργαλείο συμμετοχής των πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση επομένως είναι απαραίτητο να δεσμευτεί επαρκής ηλεκτρικός χώρος αποκλειστικά για έργα αυτοπαραγωγής από σχήματα ενεργειακών κοινοτήτων.

6. Ουσιαστική αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας

Από πουθενά δεν καταδεικνύεται στο ΕΣΕΚ μία ρεαλιστική προσέγγιση στο φλέγον ζήτημα της ενεργειακής φτώχειας. Το σχετικό κείμενο αναλώνεται στην παρουσίαση στατιστικών μέχρι το 2021 και “υποσχέσεις” αορίστου χρόνου για την ενίσχυση και την επέκταση των υφιστάμενων μέτρων πολιτικής για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας. Τα ποσοστά που παρουσιάζονται είναι κατά πολύ ανώτερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, μολονότι οι καιρικές συνθήκες στην Ελλάδα είναι ευνοϊκές. Απουσιάζουν αδικαιολόγητα από το ΕΣΕΚ στοιχεία για το 2022 και το 2023, τις βασικές χρονιές της ενεργειακής κρίσης. Ευτυχώς για τη διαφάνεια, η

πρόσφατη έκθεση State of the Energy Union 2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενεργειακή κατάσταση της Ένωσης αναφέρει κάποια στατιστικά για το 2023 και την εξέλιξη της ενεργειακής φτώχειας στην Ελλάδα. Δυστυχώς για τους πολίτες, τα στοιχεία αυτά λένε ότι το 32,9% του πληθυσμού αντιμετώπισε δυσκολίες στην πληρωμή των λογαριασμών ενέργειας ενώ το 19,2% αδυνατούσε να θερμάνει επαρκώς το σπίτι του κατά την κρύα περίοδο της χρονιάς. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το ενημερωτικό δελτίο της έκθεσης για τη χώρα μας, οι επιδόσεις αυτές ήταν χειρότερες από τις αντίστοιχες του 2021.

Ο στόχος της μείωσης κατά 50% της ενεργειακής φτώχειας μέχρι το 2025 (συγκριτικά με το 2016), σημαίνει ότι πρέπει να επιτευχθεί η μεγαλύτερη ετήσια μείωση έχει επιτευχθεί ποτέ σε ένα χρόνο και είναι αδύνατη με τα μέτρα που περιέχει το κείμενο. Ακόμα χειρότερα, οι στόχοι του ΕΣΕΚ σημαίνουν ότι η ενεργειακή πενία θα συνεχιστεί και μετά το 2030. Θεωρούμε απαράδεκτο ο εθνικός σχεδιασμός της Ελλάδας να αποδέχεται ότι ένα ποσοστό κατοίκων της χώρας θα συνεχίσει να ζει σε συνθήκες διαβίωσης που παραβιάζουν συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα όπως το δικαίωμα στην κατοικία και το δικαίωμα στην υγεία. Στο κείμενο, δεν περιγράφεται επίσης πώς το πλαίσιο πολιτικής θα συμβάλει στην εκπόνηση του Κοινωνικού Σχεδίου για το Κλίμα και πώς θα διασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ των δύο σχεδίων.

Η θέση των δύο οργανώσεων είναι ότι **η πολιτεία οφείλει να εξαλείψει το συντομότερο δυνατό την ενεργειακή φτώχεια, και σε κάθε περίπτωση όχι αργότερα από το 2030.**

Επιπλέον, με βάση τη σύσταση της ΕΕ 2023/2407 για την ενεργειακή φτώχεια, είναι απαραίτητο να συμπεριληφθούν στο ΕΣΕΚ πληροφορίες σχετικά με τη θέσπιση σχετικών διοικητικών και κανονιστικών εγγυήσεων προκειμένου τα μέτρα για τον περιορισμό της ενεργειακής φτώχειας να μην οδηγήσουν σε αύξηση των ενοικίων και των οικιστικών εξόδων, περαιτέρω εξώσεις, εξευγενοποίηση (gentrification), εκτόπιση κατοίκων και 'γκετοποίηση'. Ζητούμε επίσης στοιχεία επαρκούς ανάλυσης για την εκπόνηση του Κοινωνικού Σχεδίου για το Κλίμα και ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα για τη χρήση των πόρων του Κοινωνικού Κλιματικού Ταμείου.

B. Απεξάρτηση της οικονομίας από τα ορυκτά καύσιμα

Από το κείμενο του ΕΣΕΚ απουσιάζει στόχος απεξάρτησης από το ορυκτό αέριο και το πετρέλαιο ενώ συνεχίζει να προβλέπεται εγκατεστημένη ισχύς ορυκτών καυσίμων μέχρι το 2050. Στο τελικό κείμενο, **το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ οφείλει να περιέχει σαφείς ημερομηνίες εξόδου το 2026 για το λιγνίτη, το 2035 για το ορυκτό αέριο και το 2040 για το πετρέλαιο.**

Για να επιτευχθεί αυτό είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω:

1. Σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων

Το ΕΣΕΚ αναφέρει, χωρίς καμία πηγή ή υποστηρικτικό έγγραφο, ότι το δημοσιονομικό κόστος των μέτρων στήριξης για τα ορυκτά καύσιμα στην Ελλάδα εκτιμήθηκε σε 6,24 δισεκατομμύρια ευρώ το 2022. Αυτή η (υποτιμημένη) εκτίμηση αναλογεί σχεδόν στο 3% του ΑΕΠ (αντίστοιχα ποσοστά καταγράφονται σε τομείς όπως η άμυνα, η παιδεία και η γεωργία), τοποθετώντας τη χώρα μας στη δεύτερη υψηλότερη θέση σε επιδοτήσεις στα ορυκτά καύσιμα σε όλη την ΕΕ. Επιπλέον, αναφέρεται στο ΕΣΕΚ ότι το 87% του ποσού των επιδοτήσεων κατευθύνεται σε τελικούς καταναλωτές, ενώ το 12% σε επιχειρήσεις. Όμως ο ισχυρισμός αυτός είναι αδύνατο να επιβεβαιωθεί καθώς δεν δίνονται περισσότερες πληροφορίες.

Σε κάθε περίπτωση, το ΕΣΕΚ εξετάζει μόνο τον ειδικό λογαριασμό ΥΚΩ και το επίδομα θέρμανσης αδυνατώντας να παράσχει έστω και ένα παράδειγμα επιδότησης σε επιχείρηση. Επιπλέον, αγνοεί κραυγαλέα παραδείγματα άμεσης και έμμεσης οικονομικής στήριξης στα ορυκτά καύσιμα όπως:

- την παροχή επιχορήγησης για την κατασκευή του ΑΣΦΑ Αλεξανδρούπολης με (μέχρι στιγμής) ποσό ύψους 272,7 εκατ. ευρώ,
- την χρηματοδότηση πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών για θεματικές που αφορούν το ορυκτό αέριο (όπως το πρόσφατα εγκαινιασμένο Τεχνικό Εκπαιδευτικό Κέντρο του ΔΕΣΦΑ στη Νέα Μεσημβρία) καθώς και την έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων,
- την πρόσφατη έγκριση με νόμο (ν. 5115/2024, αρθ. 7Α παρ. 1) της ανάληψης από το Δημόσιο των δαπανών συντήρησης της Περιοχής Υπόγειας Αποθήκης Φυσικού Αερίου «Νότια Καβάλα»,
- την παροχή της εγγύησης και την κάλυψη του ομολογιακού δανείου που αναφέρονται στην έβδομη τροποποίηση της από 23 Νοεμβρίου 1999 Σύμβασης περί εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή του Θρακικού Πελάγους (σημείο 15 της Σύμβασης που κυρώθηκε με τον ν. 5115/2024),
- την ανάληψη από το Δημόσιο του κόστους διενέργειας σεισμικών ερευνών για κοιτάσματα υδρογονανθράκων στις θαλάσσιες περιοχές Ν και ΝΔ Κρήτης,
- τις παρατάσεις των προσωρινών αδειών λειτουργίας με διαδοχικές τυπικές διατάξεις νόμου (για τελευταία φορά με το άρθ. 113 ν. 5079/2023),
- την καταβολή της αποζημίωσης ακύρωσης παράδοσης φυσικού αερίου βάσει του άρθ. 121 παρ. 2 ν. 4951/2022,
- την παροχή στη ΔΕΗ Α.Ε. των οικονομικών πλεονεκτημάτων του άρθ. 48 παρ. 2 ν. 4843/2021,

- την εξαίρεση των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής ορυκτών καυσίμων στα ΜΔΝ από την υποχρέωση χορήγησης εγγυητικής επιστολής για την διατήρηση της προσφοράς σύνδεσης (161 παρ. 2 ν. 5037/2023),
- τις ειδικές απαλλαγές ενεργειακών προϊόντων του άρθ. 78 παρ. 1 ν. 2960/2001 όπως ισχύει (αντικατάσταση με το άρθ. 28 ν. 5036/2023),
- την επιστροφή του ειδικού φόρου κατανάλωσης του άρθ. 78 παρ. 3 ν. 2960/2001 κ.α.

Τέλος, παρόλο που επισημάνθηκε και στην αξιολόγηση του προσχεδίου ΕΣΕΚ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή [σύσταση 18 SWD(2023) 929 final], στο αναθεωρημένο ΕΣΕΚ **εξακολουθεί να απουσιάζει η λεπτομερής καταγραφή και το χρονοδιάγραμμα για τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων.**

2. Αναστολή της επέκτασης των υποδομών ορυκτού αερίου και της έρευνας υδρογονανθράκων

Το κείμενο του ΕΣΕΚ αποτελεί ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα της εμμονής της ελληνικής κυβέρνησης στα ορυκτά καύσιμα. Πιο συγκεκριμένα, σχεδιάζεται η διατήρηση του ορυκτού αερίου στην ηλεκτροπαραγωγή καθώς, παρόλο που προβλέπονται μεγάλες μειώσεις συγκριτικά με προηγούμενες εκτιμήσεις, εξακολουθεί να προβλέπεται προσθήκη ισχύος περίπου 1,6 GW και νέες μονάδες ορυκτού αερίου μέχρι το 2030 χωρίς να τεκμηριώνεται η ανάγκη για κάτι τέτοιο. Από το 2035 και μετά οι μονάδες αερίου της χώρας προβλέπεται να λειτουργούν με ασύμφορη οικονομική βιωσιμότητα και θα είναι έτσι απαραίτητη η στήριξή τους από έναν εθνικό μηχανισμό διασφάλισης επάρκειας ισχύος (Capacity Remuneration Mechanism - CRM), το κόστος του οποίου προφανώς θα κληθούν να πληρώσουν οι Έλληνες πολίτες. Ζητάμε **αναστολή της επέκτασης των υποδομών ορυκτού αερίου και εκπόνηση σχεδίου σταδιακής κατάργησης της εγκατεστημένης ισχύος ορυκτού αερίου έως το 2035.**

Ένα ακόμη παράδειγμα της εμμονής με τα ορυκτά καύσιμα αποτελούν τα προγράμματα έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων. Η ενόητα για τους υδρογονάνθρακες σε μεγάλο βαθμό, επαναλαμβάνει αυτολεξεί το ΕΣΕΚ του 2019 και κάνει λόγο σε προκαταρκτικές εκτιμήσεις αποθεμάτων ορυκτού αερίου ύψος 24 τρις κυβικών ποδιών (trillion cubic feet) ή 680 bcm. Χαρακτηριστικό της εν λόγω εμμονής είναι το γεγονός ότι την ίδια περίοδο που το παρόν ΕΣΕΚ βρίσκεται σε διαβούλευση, η ΕΔΕΥΕΠ δημοσίευσε (και μετά από λίγες μέρες απέσυρε) Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για νέα περιοχή παραχώρησης δικαιωμάτων εξόρυξης υδρογονανθράκων (block A2) που εφάπτεται στη θαλάσσια περιοχή παραχώρησης 10 (Κυπριασιακός Κόλπος) και αποτελεί επί της ουσίας προέκτασή της.

Πέραν των σημαντικών δυνητικών επιπτώσεων στα φυσικά οικοσυστήματα της χώρας, τα προγράμματα εξόρυξης υδρογονανθράκων, αν προχωρήσουν, θα επιβαρύνουν την ατμόσφαιρα με ακόμα περισσότερες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου θέτοντας σε κίνδυνο την ουσιαστική επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας. Το κείμενο οφείλει να περιλαμβάνει εκτίμηση των επιπτώσεων της καύσης αυτών των αποθεμάτων όπως προκύπτει βάσει του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1119. Επιπλέον θεωρούμε ότι, καθαρά για λόγους εντυπωσιασμού και για την ενίσχυση του αφηγήματος υπέρ των υδρογονανθράκων, δίνονται εκτιμήσεις αποθεμάτων στα ίδια επίπεδα με αυτά του Κατάρ χωρίς να υπάρχει πουθενά η απαραίτητη τεκμηρίωση ενώ το “όραμα” του ΕΣΕΚ μας θέλει να εξάγουμε ορυκτό αέριο σε μια αγορά που με βάση τις προβλέψεις του IEA προβλέπεται ολοένα να φθίνει μετά το 2030. Πάγιο αίτημά μας, το οποίο θα πρέπει να αποτελεί μέρος του ΕΣΕΚ, είναι η **απαγόρευση κάθε νέας παραχώρησης χερσαίων και θαλάσσιων εκτάσεων για έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια και η ακύρωση κάθε δυνατότητας παράτασης οποιουδήποτε σταδίου έρευνας, η προθεσμία του οποίου έχει παρέλθει.**

3. Η δέσμευση και αποθήκευση άνθρακα (CCUS) είναι αναποτελεσματική λύση

Το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ οφείλει να δώσει **μεγαλύτερη και πιο στοχευμένη έμφαση στην αποκατάσταση της φύσης για την απομάκρυνση του διοξειδίου του άνθρακα από την ατμόσφαιρα**. Αυτό σημαίνει την προτεραιοποίηση λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) αντί τη στήριξη ακριβών και αναπόδεικτων τεχνολογικών λύσεων όπως η δέσμευση και χρήση ή αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα (CCUS). Οι τεχνολογίες αυτές έχουν εξαιρετικά υψηλό κόστος και προσφέρουν αμφισβητήσιμη και επιστημονικά αναπόδεικτη συνεισφορά στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Η ανάπτυξη υποδομών CCUS μπορεί ενδεχομένως να δικαιολογηθεί μόνο για υπολειμματικές εκπομπές ορισμένων ιδιαίτερα ενεργοβόρων βιομηχανιών (όπως τσιμέντο και ασβέστης), αφού όμως πρώτα έχουν εξαντληθεί όλες οι άλλες οι επιλογές μείωσης των εκπομπών τόσο σε τεχνολογικό επίπεδο όσο και με μέτρα μείωσης της ζήτησης. Δεν μπορεί να προβάλλεται ως πανάκεια για την απεξάρτηση των βιομηχανικών τομέων από τον άνθρακα, δεν μπορεί να αποτελεί επενδυτική προτεραιότητα του ΕΣΕΚ για το 2030 και δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιείται σαν δικαιολογία για τη συνέχιση της χρήσης ορυκτών καυσίμων.

Το υπό διαβούλευση ΕΣΕΚ δεν περιλαμβάνει λεπτομέρειες αναφορικά με τους τρόπους μεταφοράς του δεσμευμένου CO₂, όπως περιγράφει στη σύστασή της προς την Ελλάδα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με εξαίρεση τη λιτή αναφορά στο δίκτυο αγωγών που αφορά στη μονάδα αποθήκευσης του Πρίνου, ενώ απουσιάζει ακόμα και το σχετικό ρυθμιστικό πλαίσιο. Επιπλέον, τα πιλοτικά σχέδια για τη δέσμευση CO₂ από την βιομηχανία που περιγράφονται στο ΕΣΕΚ,

έχουν σημαντικούς τεχνολογικούς και χρηματοδοτικούς κινδύνους, και είναι ατεκμηρίωτο και πρόωρο να θεωρείται δεδομένη η υλοποίηση και πλήρης λειτουργία τους μέχρι το 2030.

Γ. Προστασία των οικοσυστημάτων και προτεραιοποίηση των λύσεων που βασίζονται στη φύση

Βάσει του νέου ευρωπαϊκού Κανονισμού 2024/1991, η Ελλάδα υποχρεούται μέσα στα επόμενα δύο χρόνια να ολοκληρώσει την κατάρτιση εθνικού σχεδίου αποκατάστασης της φύσης. Η πρόοδος του ΕΣΕΚ σε σχέση με προηγούμενες εκδόσεις είναι εμφανής, όμως η συνολική προσέγγιση εξακολουθεί να είναι ελλιπής. Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η απουσία στόχων καθώς και χρονοδιαγράμματος εφαρμογής των μέτρων και πολιτικών προσαρμογής όπως προβλέπει η σχετική ανακοίνωση της ΕΕ 2022/C-495/02 με τις κατευθυντήριες γραμμές για την επικαιροποίηση των ΕΣΕΚ για την περίοδο 2021-2030, η παντελής έλλειψη αναφοράς σε ποσοτικοποιημένους στόχους και μέτρα που αφορούν τις λύσεις που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) και συνολικά η έλλειψη αναλυτικών και ποσοτικοποιημένων μέτρων και πολιτικών για τη συμβολή τόσο των χερσαίων όσο και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων στο μετριασμό της κλιματικής κρίσης όπως προβλέπεται από τον Εθνικό Κλιματικό Νόμο. Στο κείμενο σημειώνεται επίσης η συμβολή πιστώσεων άνθρακα (carbon credits) στην επέκταση των διαχειριζόμενων δασών και των απορροφήσεων, παραγνωρίζοντας ότι αυτό δύναται να συμβεί στην καλύτερη περίπτωση με σημαντική καθυστέρηση (σίγουρα όχι πριν τη δεκαετία του 2040) καθώς και την αποτελεσματικότητα που μπορεί να έχουν για ουσιαστική και μακροχρόνια μείωση των εκπομπών.

Ζητάμε την **αναγνώριση της προστασίας των οικοσυστημάτων και την προτεραιοποίηση των λύσεων που βασίζονται στη φύση** στο τελικό κείμενο του ΕΣΕΚ. Συγκεκριμένες προτάσεις μας είναι η πραγματοποίηση εθνικής απογραφής των οικοτόπων και των φυσικών πόρων για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των οικοσυστημάτων και την υποστήριξη των κλιματικών στόχων, την πρόβλεψη συγκεκριμένων μέτρων για τη διαφύλαξη, ενίσχυση και αποκατάσταση πλούσιων σε άνθρακα φυσικών χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων σε εναρμόνιση με σχετικές ενωσιακές και εθνικές πολιτικές και νομοθεσία (π.χ. νομοθεσία για τις προστατευόμενες περιοχές). Επιπλέον, στις δράσεις αναδάσωσης θα πρέπει να προβλέπονται μόνο αυτόχθονα είδη προκειμένου να αποφευχθεί γενετική επιμόλυνση από ξενικά είδη ενώ στα ορεινά αντιδιαβρωτικά και αντιπλημμυρικά έργα δεν μπορεί να νοείται η ολική απομάκρυνση της βλάστησης από τα ρέματα. Τέλος, θεωρούμε απαραίτητο να υπολογίζονται οι εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις δασικές πυρκαγιές και να κατατεθεί άμεσα ένα Εθνικό Σχέδιο Αντιμετώπισης Δασικών Πυρκαγιών που μέσα στους στόχους του θα έχει και την μείωση των καμένων εκτάσεων με απώτερο σκοπό το μετριασμό της κλιματικής κρίσης.

Δ. Κόστος μετάβασης

Με επίκληση στο χαμηλό κόστος της μετάβασης, στο υπό διαβούλευση ΕΣΕΚ **παραβλέπονται τα πολλαπλά (οικονομικά) οφέλη για το σύνολο της κοινωνίας που θα είχε μια φιλόδοξη πορεία απανθρακοποίησης ευθυγραμμισμένη με τον στόχο του 1,5°C**. Απουσιάζει οποιαδήποτε αιτιολόγηση γιατί το ΕΣΕΚ ευθυγραμμίζεται στρατηγικά με το σενάριο NC1.5 (“Νέοι ενεργειακοί φορείς”) της Μακροχρόνιας Στρατηγικής για το 2050 και όχι του ΕΕ1.5 («Εξηλεκτρισμός και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης»). Για την εφαρμογή του σεναρίου NC.15, απαιτείται η εγκατάσταση πολύ περισσότερων ΑΠΕ με τις απαιτούμενες επενδύσεις να είναι σημαντικά υψηλότερες από εκείνες για το ΕΕ1.5.

Αυτή η επιλογή είναι αρκετά προβληματική ειδικά αν λάβουμε υπόψη τα σημαντικά συν-οφέλη που προκύπτουν συνολικά από μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας. Μελέτη του CAN-Europe (Paris Pact Payoff, Ιανουάριος 2024), εκτιμά ότι με αυξημένη φιλοδοξία η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να έχει όφελος τουλάχιστον 1 τρισεκατομμύριο ευρώ ήδη από το 2030. Συγκεκριμένα για την Ελλάδα, για κάθε ένα ευρώ που επενδύεται σε μέτρα ενεργειακής απόδοσης και εξοικονόμησης ενέργειας μπορούν να παραχθούν 3,7 ευρώ συν-ωφελειών. Τα οφέλη μιας επιταχυνόμενης πορείας ενεργειακής μετάβασης είναι σημαντικά και υποδεικνύουν μια αδιαμφισβήτητη λογική για τη λήψη πιο φιλόδοξων μέτρων. Στη χώρα μας, αυτό θα σήμαινε ότι μια επιταχυνόμενη πορεία ενεργειακής μετάβασης που είναι ευθυγραμμισμένη με τον 1,5°C θα μπορούσε να δημιουργήσει 20 δισεκατομμύρια συν-οφέλη μέχρι το 2030 που θα έφταναν το 8,4% του ΑΕΠ.

Όπως αναφέρεται στο υπό διαβούλευση σχέδιο το σενάριο μιας αργής μετάβασης – με περισσότερο φυσικό αέριο και περισσότερους ρύπους – έχει ψηλότερο κόστος σήμερα, σε σχέση με το κόστος που είχε όταν σχεδιάστηκε το ΕΣΕΚ του έτους 2019. Υπό αυτή την έννοια προκύπτει το ερώτημα αν η συνολική ισχύς μονάδων αερίου 7,9 GW που προβλέπεται για το 2030 είναι η ελάχιστη δυνατή ή αν θα οδηγήσει σε κοστοβόρες επιδοτήσεις μονάδων αερίου. Αντίστοιχα, οι επενδύσεις που δρομολογούνται για την επέκταση δικτύου διανομής και μεταφοράς φυσικού αερίου καθώς και αυτές που αφορούν σε τουλάχιστον 4 νέες μονάδες FSRU (Κόρινθος, Βόλος, Θεσσαλονίκη, Αλεξανδρούπολη) θα πρέπει να συνυπολογιστούν στην αύξηση δυσμενούς κόστους της ενεργειακής μετάβασης. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα απόσυρσης λιγνιτικών μονάδων, μετά την 31η Δεκεμβρίου 2028 θα σταματήσει και η παραγωγή με καύσιμο λιγνίτη και της μονάδας V στην Πτολεμαΐδα. Ωστόσο αυτή η πρόβλεψη φαίνεται να είναι σε αναντιστοιχία με το πρόγραμμα της ΔΕΗ, που έχει ορίζοντα το 2026. Ομοίως με τις μονάδες αερίου θα πρέπει να συνυπολογιστεί ποια είναι η πραγματική χρησιμότητα επέκτασης χρήσης της εν λόγω μονάδας έως το 2028 και να ληφθεί υπόψιν τι κόστος συνεπάγεται αυτό για τη μετάβαση.

GREENPEACE

Τέλος, όπως αναφέρεται στο ΕΣΕΚ υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα σχετικά με τις τιμές του ETS που μπορούν να προβλεφθούν μόνο κατά προσέγγιση και άρα μπορεί να είναι πολύ υψηλότερες από αυτές που έχουν ληφθεί υπόψη. Η επίδραση των τιμών ETS δύναται να επηρεάσουν σημαντικά το κόστος της μετάβασης, επομένως θα περιμέναμε να δίνεται τουλάχιστον ένα εύρος στις τιμές δικαιωμάτων εκπομπών που λαμβάνει υπόψη του το κείμενο καθώς και μια ανάλυση του πως θα επηρεαστούν οι στόχοι και τα μέτρα που προγραμματίζονται.